

KUPÁN ÁRPÁD

A béke apostola

95 éve hunyt el IV. Károly, az utolsó magyar király

Emlékének idézése több szempontból is időszerű. Egyrészt a nagy háborúként ismert és csak később első világháborúnak nevezett tragikus eseménysor évfordulójára való emlékezéssorozatba illő téma, másrészt a világégés idején ő volt az egyedüli államfő, aki már akkor szorgalmazta a békét, amikor a központi hatalmak még nyeresre álltak. Másrészt kerek évfordulója van születésének, trónra lépésének és nem utolsósorban boldoggá avatásának.

1887. augusztus 17-én született a Habsburg-Lotaringiai-ház főhercegi családjában. A bécsi bencés gimnáziumban tanult, ahol szigorú katolikus szellem uralkodott, de mélyen vallásos édesanyja hatására is már gyermekkorától kezdve a

*A koronázáskor, 1916.
december 30-án*

KUPÁN ÁRPÁD (1938, Dobra) történész, érdeemes tanár. Kolozsváron szerzett történelemtanári diplomát 1958-ban, tanított Zetelakán, Káraszteleken, Mezőtelegden, volt levéltáros, vezetett diákszínjátszó kört, helytörténeti kutatásokat folytatott. Mezőtelegd társmonográfusa, többkötetes ismeretterjesztő közíró, Nagyváradon él. 2009-ben Magyar Kultúráért Díjjal tüntették ki.

keresztény eszmények uralták életét és cselekedeteit. Tizennyolc évesen katonai pályára lépett, a politikától távol tartotta magát. 1911-ben megnősült, Zita bourbon-pármai hercegnőben méltó társra talált, hisz ő is hasonló szellemiségű, gondolkodású volt.

Ferenc Ferdinánd trónörökös tragikus halála után, amely a nagy háború kitöréséhez vezetett, Károly herceg lett Ausztria–Magyarország trónörököse, de a politikai életben továbbra sem vett részt. Viszont kezdetől fogva részt vett a háborúban.

A keleti fronton döbbsent rá, hogy a hadsereg és a tartalékok kimerültek, és így sürgősen kompromisszumos békét kellené kötni. 1916-ban a román támadás után az erdélyi hadseregcsoporthat parancsnokságával bízta meg Ferenc József. A már Bukarest felé haladó ellentámadás idején, 1916. november 21-én meghalt a császár, és a 29 éves főherceg lett az utódja a trónon. Károlyt 1916. december 30-án a budai várban, a háborús viszonyok és a kedvezőtlen időjárás miatt egyszerűsített ceremóniával koronázták magyar királlyá. Trónra lépésekor kiadott kiáltványában így fogalmazott:

„Mindent meg akarok tenni, hogy a háború szörnyűségeit és áldozatait a legrövidebb idő alatt megszüntessem és a béke súlyosan hiányolt áldásait népeim számára visszanyerjem.”

A korabeli napilapok részletesen beszámoltak a koronázási ünnepekről, olyannyira, hogy a javában zajló világháború eseményei szinte teljesen háttérbe szorultak a lapok hasábjain. Az ünnepségnek viszont voltak kellemetlen mozzanatai is, ami szintén nem került el a szemfüles újságírók figyelmét. Az első ilyen esetről egy vidéki lap, az *Esztergom és Vidéke* számolt be 1917. január 5-én a következőképpen: „Zita királyné értékes és szép csipkekendője a koronázási szertartás alatt leesett, és a királyné a földön felejtette. Amikor a királyi pár és a koronázás hivatalos résztvevői kivonultak a templomból, Csányi Károly, a bazilika fősekrestyése találta meg, s átadta a királyi udvar tisztviselőjének, akit a kendő megkeresésére küldtek ki. A tisztviselő felírta a szerencsés megtaláló nevét, és örömmel vitte vissza az értékes kendőcskét a királynénak.”

A *Pesti Hírlap* az 1917. január 7-i számában egy még bizarrabb, szintén a koronázási szertartáshoz kapcsolódó esetről írt. Ebből idézünk: „A koronázási mise a vége felé közeledett, a király koronázása már megtörtént, de hátra volt még a királyné megkoronázása, amikor dr. Leopold Antal hercegprímási irodaigazgató az oltár legfelső lépcsőjén, tehát ott, ahol csak egyházi funkcionáriusok fordulnak meg, egy kékes színű, hosszár-

ban átlukasztott, háromszög alakú topázt pillantott meg. Felemelte az ékkövet és abban a biztos hitben, hogy az ékkő a koronázásnál használt egyházi ruhák valamelyikéről eshetett le, a követ átadta az esztergomi bazilika fősekrestyésének. Vasárnap délután a budavári koronázó főtemplom plébánosa beszélgetés közben elmondta dr. Leopoldnak, hogy a Szent Koronából hiányzik egy topáz. Dr. Leopold megemlítette, hogy ők találtak egy ékkövet, de abban a hiszemben, hogy az valamelyik egyházi ornátusról hullott le, Esztergomba küldte. Itt oldódott meg a talány, és másnap már Esztergomból visszavitték az ékkövet, majd megállapítva, hogy az a Szent Koronából esett ki, visszahelyezték azt. Így Szent István koronája az ezeréves ékkövekkel csorbítatlanul került vissza a koronaterembe.”

Ezzel még nem zárult le a koronázáskor történt esetek ügye, a *Pesti Hírlap* 1917. január 18-án helyesbítést jelentetett meg: „Közöltük, hogy a koronázás alkalmával a Szent Koronának egy ékköve elveszett, de megtalálták. Annak idején úgy szölkáltak a hírek, hogy az elveszett, de megkerült kő topáz volt. Ez

téves, amennyiben az elveszett kő egy kék zafir volt, aminthogy a topáz nem kék, hanem sárga kő.

Ez alkalommal megemlítjük a történelmi hűség kedvéért, hogy a koronázási ünnepség leírásába foglalt az az állítás, hogy a király Szent István kardjával végezte a szokásos vágásokat, téves, amennyiben Szent István kardja Prágában őriztetik, és az a kard, amelyet a király használt, egy XVI. századbeli olasz kard volt.”

Mindezeket a koronázással kapcsolatos malőröket azért tartottuk szükségesnek felidézni, hogy ezzel is hitelesebbé tegyük az akkori kor hangulatának és a korabeli sajtó munkájának a bemutatását.

Zita királyné és IV. Károly király

A háború végül – mint köztudott – a központi hatalmak vereségével végződött. Ausztria–Magyarország szétesett, felbomlott. IV. Károly, hogy az átmenet újabb vérontás nélkül menjen végbe, visszavonult a kormányzástól, de a trónról nem mondott le. A Monarchia összeomlása után el kellett hagynia Bécsset, s családjával Svájcban talált menedéket.

Miután az új államhatalom aláírta a megalázó, a birodalmat és Magyarországot is feldaraboló békediktátumot, az érintett országokban felerősödtek a revíziós és a szociális radikalizmust követő irányzatok. Ezt látva Károlyban felébredt a népeiért érzett felelősségtudat. 1921-ben kétszer is kísérletet tett a trón visszafoglalására, hogy felelős és törvényes uralkodóként segítse a sokat szenvedett ország helyreállítását. E kísérletei kudarcot vallottak. Ekkor újabb

bizonyságát adta emberi nagyságának. Nem akarta Magyarországot polgárháborúba sodorni, így inkább vállalta sorsát, hogy saját országában elfogják és kiszolgáltatassák ellenfeleinek.

A nyugati hatalmak, az utódállamoktól is ösztönözve, hogy véget vessenek IV. Károly esetleges újabb kísérletezéseinek, a távoli Madeira szigetre száműzték családjával együtt. Itt a mostoha életkörülmények, az elszenvedett kudarcok felőrölték életerejét, egészségét, és fiatalon, alig 34 évesen, 1922. április 1-én meghalt.

A mindenétől megfosztott, házából elűzött Zita királyné hét gyermekével és szíve alatt a két hónappal később megszülető nyolcadikkal állt reményvesztetten, mélyen megrendülve a halottas ágynál.

Az utókor elismerése

A nemes szándékú, mindig jóra törekvő, tragikus sorsú uralkodó már életében elnyerte sok ember elismerését és szeretetét, korai halálával pedig mélységes részvétét. Tisztelete gyorsan terjedt nemcsak birodalmának népei között, hanem az egész világon. Az 1925-ben megalakult *Károly király imaliga a népek békéjéért* elindította egyházmegyei szinten a mélyen hívő katolikus államfő és

családapa boldoggá avatási eljárását, majd 1955-ben terjesztette fel kérését a római pápához. A hosszadalmas boldoggá avatási pert csak 2003. április 12-én zárták le, amikor II. János Pál pápa jelenlétében felolvasták a dekrétumot, amely szerint „IV. Károly király életében hőiesen gyakorolta az isteni sarkalatos erényeket: okosság, igazságosság, mértékletesség”. 2004. október 3-án került sor a hivatalos és nyilvános boldoggá avatására.

A boldoggá avatási ünnepet a pápa a szokásoktól eltérően nem halálának, hanem házasságkötésének évfordulójára tette. II. (Szent) János Pál a boldoggá avatási ceremónián minden politikus számára példaként állította IV. Károlyt, mert ő a keresztény elhivatottságot politikai tevékenysége során is igyekezett követni. A szentté avatási kongregáció vezetője a boldoggá avatás utáni kritikákra felelve hangsúlyozta, IV. Károly igazságosan és szeretettel szolgálta hazáját, példás keresztény, férj, családapa és uralkodó volt. A

mindig békére törekvő Károlyt nem azért emelték oltárra, mert Habsburg, vagy mert uralkodó volt, hanem mert jámbor keresztényként élt és cselekedett.

Boldog IV. Károly áldott személye a népek életében a kohéziós erő szerepét tölti be, közelebb hozza egymáshoz az egyes országokat és népeket, nemcsak Európában, hanem az egész világon is. Halálának 95. évfordulóján szükségesnek tartottuk áldott emlékét felidézni. Tesszük ezt abban a reményben, hogy a mai vezetők, politikusok is találnak követendő példát IV. Károly életében, közéleti szereplésében.